

УДК 694.561

Іваськевич Х.І.

*аспірант кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту
Львівського національного університету імені Івана Франка***НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОГО
ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ В УКРАЇНІ****АНОТАЦІЯ**

У статті здійснено пошук шляхів підвищення результативності державного фінансового контролю на рівні бюджетних установ в частині застосування аудиту ефективності. Доведено, що формування процесу аудиту ефективності повинно здійснюватись відповідно до пріоритетів розвитку системи державного фінансового контролю з дотриманням принципів системності, гласності, прозорості та відповідальності органів центральної виконавчої влади.

Ключові слова: аудит, ефективність, результативність, фінансовий контроль, бюджетні установи.

АННОТАЦІЯ

В статье осуществлен поиск путей повышения результативности государственного финансового контроля на уровне бюджетных учреждений в части применения аудита эффективности. Доказано, что формирование процесса аудита эффективности должно осуществляться в соответствии с приоритетами развития системы государственного финансового контроля с соблюдением принципов системности, гласности, прозрачности и ответственности органов центральной исполнительной власти.

Ключевые слова: аудит, эффективность, результативность, финансовый контроль, бюджетные учреждения.

ANNOTATION

The article seeks to find ways to increase the effectiveness of public financial control at the level of budgetary institutions in terms of applying an audit of effectiveness. It is proved that the process of the audit of efficiency should be carried out in accordance with the priorities of development of the system of state financial control, observing the principles of system, transparency, transparency and accountability of the central executive authorities.

Key words: audit, efficiency, effectiveness, financial control, budgetary institutions.

Постановка проблеми. Значення фінансового контролю визначено у результатах впливу на управління фінансовою системою країни в інтересах підвищення ефективності використання фінансових ресурсів. Ринкова економіка трансформувала наявні способи і методи фінансового контролю, орієнтовані на оцінку минулих процесів, на прогнозування перспектив. Це привнесло нові, які раніше не використовувалися в бюджетній сфері, контрольні підсистеми, зокрема незалежний аудит, зовнішній аудит, внутрішній аудит, аудит ефективності [4, с. 112].

Зазначене актуалізує необхідність розгляду державного фінансового контролю не лише як інструмента оцінки функціонування публічних фінансів в режимі «постфактум», але й як підвищення ефективності реалізації системи моніторингу поточного стану та оцінки бюджетної політики в Україні за критеріями її досконалості і відповідності потребам розвитку українського суспільства в майбутньому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням розроблення методології державного фінансового контролю бюджетних установ в Україні присвячені праці відомих вітчизняних вчених,

таких як, зокрема, І. Білик, Н. Владімірова, Є. Дейнеко, Л. Дікань, Д. Калінкін, С. Качула, О. Кожушко, Т. Кривцова, Л. Лисяк, Ю. Лядова, Ю. Табенська, І. Шевченко [2; 3; 4; 5].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Водночас активізація можливостей державного фінансового контролю потребує більш раціонального використання потенціалу регуляторних контрольних процедур, визначення шляхів підвищення їх ефективності. Незавершеність наукового доробку з цього питання зумовлює необхідність продовження досліджень у цій сфері.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є пошук шляхів підвищення результативності державного фінансового контролю на рівні бюджетних установ в частині застосування аудиту ефективності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нині в Україні більшість учених схиляється до виокремлення серед недоліків саме вади законодавчого характеру, відсутності розмежування повноважень суб'єктів державного фінансового контролю та недосконалості механізмів відповідальності за правопорушення в сфері державних фінансів.

Через це можливі шляхи вдосконалення державного фінансового контролю повинні мати спрямованість саме на вирішення окреслених недоліків, які мають привабливий характер з огляду на результати систематизації поглядів учених щодо розв'язання зазначеного питання.

В цьому контексті цікавим є бачення можливих шляхів удосконалення державного фінансового контролю в Україні професора Г. Азаренкової, що наведено на рис. 1.

Як видно з рис. 1, існує декілька шляхів удосконалення державного фінансового контролю в Україні, але лише їх комплексне поєднання здатне забезпечити максимальний ефект від їх запровадження.

В системі економічних відносин суспільного відтворення генерація фінансових ресурсів регламентується оптимальним співвідношенням нагромадження (націленого на забезпечення розвитку продуктивних сил) та споживання (спрямованого на забезпечення суб'єктів господарювання необхідними засобами виробництва та доходами громадян – споживання виробничого та особистісного). Тобто ресурси бюджетної системи є обмеженими, що зумовлює необхідність посилення результативності їх цільового використання заходами фінансового контролю.

Вітчизняні органи державного фінансового контролю щороку готують та направляють до

Рис. 1. Шляхи вдосконалення державного фінансового контролю в Україні [1, с. 283]

вищих органів законодавчої і виконавчої влади, установ, організацій, підприємств величезну кількість звітів, висновків, інформацій, актів та листів для відповідного реагування, усунення виявлених порушень і недоліків, а також відшкодування втрат і збитків, заподіяних Державному бюджету України.

Однак головним аспектом правильно спрямованої контрольної діяльності (на досягнення її результативності) є осмислення результату для користувачів, інакше одна фіксація помилок і стає метою. Тому питання «Для чого?» відображає вірний напрям діяльності контролюючої установи, коли користувачі (перш за все громадянське суспільство) отримують інформацію не стільки про виявлені факти незаконних та неефективних дій, скільки про їх виправлення шляхом притягнення винних до відповідальності та відшкодування ними заподіяних збитків [5, с. 445].

Виходячи із вищезазначеного оцінку результатів діяльності контролюючого органу необхідно здійснювати, керуючись лише одним критерієм, а саме наскільки важливим для суспільства є висновки органу фінансового контролю, чи є дієвим механізм щодо подолання виявлених порушень.

Відмінністю аудиту ефективності від традиційної ревізії на етапі реалізації результатів є дві важливі характеристики процесу:

1) керівництво підконтрольної установи несе повну відповідальність за вжиття відповідних заходів на основі представлених рекомендацій;

2) вжиті заходи ніколи не можуть визначатися як інструкція чи пропозиція аудитора, в усіх випадках це лише рішення керівника.

Саме керівництво бюджетної установи зобов'язано визначати, яких заходів слід вжити на основі результатів аудиту, на відміну від наслідків ревізії, за якими ревізор завжди визначав, яким чином слід виправляти виявлені порушення. Однак державний аудитор повинен переконатися в тому, що буде вжито належних коригуючих дій, питання отримало задовільний розгляд на належному рівні керівництва, яке прийняло ризики, пов'язані з бездіяльністю.

Моніторинг виконання рекомендацій, розроблених керівництвом за результатами аудиту ефективності та направлених до відповідних органів державної влади, підвищує результативність контрольного заходу. В умовах передачі повноважень щодо реагування на наслідки аудиту ефективності системі управління державними фінансами моніторинг стає необхідною умовою досягнення результату контролю.

Поняття моніторингу не нове в економічній теорії та господарській практиці й прийшло в ці сфери з екологічних наук. Незважаючи на поширеність терміна «моніторинг», у науковій літературі відсутнє однозначне й чітке його трактування.

Узагальнюючи проведений аналіз наукових доробок з цієї проблематики, маємо можливість сформулювати декілька підходів до трактуван-

ня самого терміна «моніторинг» і, відповідно, на цій основі виділити кілька концепцій побудови системи моніторингу економічних процесів на підприємстві [2, с. 12].

Згідно з першою концепцією моніторинг трактується як процес спостереження, збору та обробки даних про стан досліджуваного процесу, явища для попередження небажаних відхилень від заданих, запланованих параметрів. Такий варіант у сучасних практичних економічних дослідженнях використовується рідко через слабку інформативність та аналітичну цінність. Проте він традиційно представлений у більшості економічних і фінансових словників.

Друга концепція, умовно можемо назвати її інструментальною, полягає в тому, що моніторинг характеризується за типами засобів і методів, які використовуються. Такий варіант трапляється переважно в комбінації з першою концепцією та використовується в більшості сучасних наукових праць.

Наступна концепція має певну цільову направленість, згідно з якою моніторинг визначається як проблемно-орієнтована система, що перекриває певну сферу інформаційних потреб економіста-дослідника, або практика і базується на формуванні системи кількісних і якісних показників, діагностиці їх стану та створенні необхідної статистичної бази.

Четверта концепція визначає моніторинг як особливий вид управлінської діяльності, який передбачає певне перегрупування традиційних інформаційно-управлінських функцій, що об'єднують елементи статистики, обліку, аналізу та прогнозування, її деякі науковці називають ще інтеграційною. Ця концепція нині набуває особливого значення, бо дає змогу створити умови для методологічного розвитку моніторингу і розв'язання актуальних завдань сфери управління суб'єктами підприємницької діяльності.

Проаналізувавши наявні підходи до тлумачення поняття «моніторинг» та порівнявши змістову наповненість кожної зі сформованих концепцій, можна простежити певну еволюцію в трактуванні цієї економічної категорії. Це поняття набуло тепер ширшого значення, пройшовши етапи вдосконалення від суто спостереження за об'єктом дослідження та фіксування відхилень від заданих параметрів до специфічної складової управлінської діяльності. І полягає така діяльність в безперервному інформуванні про стан будь-яких господарських процесів та явищ, оцінці передбачуваних змін, а також в прогнозуванні й виявленні тих чи інших економічних тенденцій для вироблення політики регулювання та визначення пріоритетів, для прийняття рішень щодо найважливіших напрямів розвитку, досягнення стратегічних і тактичних цілей підприємства.

Таким чином, на основі ґрунтового критичного аналізу наявних підходів до трактування терміна «моніторинг», опираючись на те, що тлумачення цього поняття повинно законо-

мірно впливати з його змісту, який включає обґрунтування насамперед його мети, об'єкта, предмета й функцій, а всі складові поняття взаємопов'язані та взаємообумовлені, їхня об'єктивність і обґрунтованість є принциповими умовами забезпечення об'єктивності, достовірності й результативності моніторингової діяльності, пропонується власне визначення досліджуваної категорії. Отже, моніторинг – це специфічний вид стратегічно орієнтованого управління діяльністю бюджетної установи, що ґрунтується на постійному спостереженні та діагностиці господарських процесів та явищ, систематизації отриманих даних в інформаційну базу для подальшої оцінки та аналізу тенденцій змін економічних показників, а на цій основі прогнозування можливих ризиків та корегування стратегії розвитку організації.

Таким чином, на відміну від розглянутих вище інтерпретацій поняття моніторингу, не лише акцентуємо увагу на відслідковуванні фінансово-господарських процесів та виявленні негативних тенденцій розвитку економічної ситуації (тобто це не лише діагностика), але й звертаємо увагу на те, що система моніторингу бюджетної установи повинна забезпечити передбачення (прогнозування) загроз, фінансових та інвестиційних ризиків в процесі прийняття управлінських рішень та забезпечити можливість досягнення кінцевої мети моніторингу – підвищення рівня фінансово-економічної стабільності організації. У цьому випадку моніторинг виступає як цілісна система інформаційної підтримки управління за допомогою спостережень, аналізу, прогнозування та виявлення тенденцій динаміки показників ефективності з метою підвищення результативності економічної діяльності бюджетної установи. Об'єкти моніторингу, напрями дослідження, індикатори, що дають змогу оцінити стан об'єктів, як і значення їх оптимального стану, визначаються на початковому етапі управління, а сам моніторинг є складовою частиною управлінської діяльності [2, с. 15].

Отже, аналіз результатів заходів, прийнятих і реалізованих перевіреними бюджетними установами відповідно до рекомендацій органу фінансового контролю в процесі моніторингу, повинен проводитися за показниками якісних характеристик процесів або ж проявляється в кількісних показниках підвищення ефективності використання державних коштів, а саме підвищенні економічності, продуктивності та результативності використання державних коштів, поліпшенні якості роботи державних органів, удосконаленні системи управління державними фінансами.

Висновки. Подальше удосконалення системи державного фінансового контролю бюджетних установ сприятиме підвищенню якісного рівня використання бюджетних коштів та соціально-економічному розвитку країни загалом. Формування процесу аудиту ефективності повинно здійснюватись відповідно до пріоритетів розви-

тку системи державного фінансового контролю з дотриманням принципів системності, гласності, прозорості та відповідальності органів центральної виконавчої влади. Доцільним є використання відповідних інструментів управління та критеріїв оцінки дієвості контролю з метою забезпечення належного рівня обґрунтованості підходів до формування та функціонування єдиної системи державного фінансового контролю в Україні.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Азаренкова Г. Шляхи вдосконалення державного фінансового контролю в Україні: окреслення та обґрунтування / Г. Азаренкова // БІЗНЕС ІНФОРМ. – 2013. – № 12. – С. 280–283.
2. Білик І. Трагування сутності поняття «моніторинг» / І. Білик // Вісник Хмельницького національного університету. – 2015. – № 2. – Т. 1. – С. 11–17.
3. Контроль у бюджетних установах: теорія та практика : [монографія] / [Л. Дікань, О. Кожушко, Ю. Лядова та ін.] ; за заг. ред. Л. Дікань. – Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016. – 332 с.
4. Лисяк Л. Державний фінансовий контроль: сучасні питання удосконалення та підвищення ефективності / Л. Лисяк, С. Качула // Вісник Дніпропетровської державної фінансової академії. – 2015. – № 1. – С. 111–120.

5. Табенська Ю. Напрями посилення результативності державного фінансового контролю центральних органів виконавчої влади / Ю. Табенська // Вісник Волинського інституту економіки та менеджменту. – 2015. – Вип. 12. – С. 444–453.

REFERENCES:

1. Azarenkova H. (2013), "Ways to improve public financial control in Ukraine: outline and justification", Bussines-Inform, vol. 12, pp. 280–283.
2. Bilyk I. (2015), "Interpretation of the essence of the concept of "monitoring"", Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu, vol. 2, no. 1, pp. 11–17.
3. Dikan, L. and Kozhushko, O. (2016), Kontrol u biudzhetykh ustanovakh: teoriia ta praktyka [The control at budget institutions: theory and practice], KhNEU im. S. Kuznetsia, Kharkiv, Ukraine.
4. Lisyak, L. and Catchula, S. (2015), "The state financial control: current issues of improvement and efficiency improvement", Visnyk Dnipropetrovskoi derzhavnoi financovoi akademii, vol. 1, pp. 111–120.
5. Tabenska, Yu. (2015), "There areas of increasing the effectiveness of the state financial control of central executive authorities", Visnyk Volynskoho instytutu ekonomiky ta menedzhmentu, no. 12, pp. 444–453.

Ivaskevych Kh.I.

*Postgraduate Student at Department of Finance, Money Circulation and Credit,
Ivan Franko National University of Lviv*

AREAS OF INCREASING THE EFFECTIVENESS OF THE STATE FINANCIAL CONTROL OF BUDGETARY INSTITUTIONS IN UKRAINE

The significance of financial control is defined in the results of the impact on the management of the financial system of the country in order to increase the efficiency of the use of financial resources. The market economy has transformed the existing methods of financial control, oriented to the assessment of past processes, into forecasting prospects. This brought in new ones that had not previously been used in the budget sphere, control subsystems, in particular: independent audit, external audit, internal audit, performance audit, etc. The said updates the need to consider the state financial control not only as an instrument for assessing the functioning of public finances in the "post-factum" regime but also as an increase in the effectiveness of the implementation of the system of the current state monitoring and assessment of the budget policy in Ukraine in terms of its excellence and relevance to the needs for the development of Ukrainian society in the future.

The purpose of this article is to find ways to increase the effectiveness of public financial control at the level of budgetary institutions in terms of the application of performance audit.

In the system of economic relations of social reproduction, the generation of financial resources is regulated by the optimal ratio of accumulation (aimed at ensuring the development of productive forces) and consumption (aimed at providing business entities with the necessary means of production and incomes of citizens, – consumption of production and personal). That is, the budget system resources are limited, which causes the need to increase the effectiveness of their target use by financial control measures.

The main aspect of a properly directed control activity (to achieve its effectiveness) is to comprehend the result for users; otherwise, one fixation of errors becomes a goal. Therefore, the question "For what?" reflects the true direction of the activity of the controlling institution, when users (primarily civil society) receive information not so much about the revealed facts of illegal and ineffective actions but about their correction by bringing the perpetrators to justice and compensation for damage caused by them.

Further improvement of the system of state financial control of budget institutions will help to increase the qualitative level of use of budget funds and socio-economic development of the country as a whole. It is advisable to use appropriate management tools and criteria for assessing the effectiveness of controls in order to ensure an adequate level of validity of approaches to the formation and functioning of a unified system of state financial control in Ukraine.